

Петрук О. М., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ШЛЯХИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ДУСІ МИРУ

Анотація. В статті розкрито роль методу проектної діяльності у вихованні і формуванні в дітей дошкільного віку національної свідомості і самосвідомості. Зроблено аналіз досвіду роботи вихователів дошкільного навчального закладу «Малятко» селища Мізоч Здолбунівського району Рівненської області щодо виховання дітей в дусі миру. Обґрунтовано, що знайомство з українським музичним фольклором в усіх доступних для дітей дошкільного віку формах і проявах сприятиме формуванню миролюбної особистості дошкільника.

Ключові слова: метод проектної діяльності, виховання в дусі миру, педагогіка миру, патріотичні почуття, національна свідомість, самосвідомість, український музичний фольклор, миролюбна особистість.

Аннотация. В статье определена роль метода проектной деятельности в воспитании и формировании в детей дошкольного возраста национального сознания и самосознания. Проведен анализ опыта работы воспитателей детского сада «Малятко» поселка Мизоч Здолбунівського району Рівненської області по воспитанию детей в духе мира. Обосновано, что знакомство с украинским музыкальным фольклором во всех доступных для детей дошкольного возраста формах и проявлениях способствует формированию миролюбивой личности дошкольника.

Ключевые слова: метод проектной деятельности, воспитание в духе мира, педагогика мира, патриотические чувства, национальное сознание и самосознание, украинский музыкальный фольклор, миролюбивая личность.

Annotation. The article deals with the role of project activity in upbringing and formation of the preschool children's national consciousness and self consciousness. The analysis of the work of preschool teachers of the kindergarten «Maliatko» (village Mizoch, Zdolbuniv district, Rivne region) concerning children's upbringing in the spirit of peace is conducted. The author confirmed that introduction to Ukrainian folk music in all accessible for children forms promote formation of a peace-loving personality of a child.

Keywords: method of project activity, upbringing in the spirit of peace, pedagogic of peace, patriotic feeling, national consciousness and self consciousness, Ukrainian music folklore, a peace-loving personality.

Проблема виховання миролюбної особистості завжди була однією з актуальних, а в сучасних умовах вона набуває особливого значення. За останніми підрахунками півмільйона дітей в Україні бачили наслідки воєнних дій і попелища на Донбасі. Не краща ситуація і в інших регіонах. Батьки скаржаться на те, що діти задають «незручні питання про війну». Малечу цікавить, чому по телевізору показують танки, зростає кількість загиблих, хто такі терористи, що таке АТО? На допомогу батькам повинні прийти вихователі, які знають правильні відповіді на ці запитання і вміють виховати такого громадянина, що має глибоко усвідомлену життєву позицію, налаштований патріотично й водночас толерантно, з повагою ставиться до інших людей, їхніх національних культур, держав.

В статті 1 «Загальної декларації прав людини» говориться про те, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства [1].

Ми сьогодні по-новому усвідомлюємо: наші вихованці, чийм майбутнім дорожать всі люди української землі, повинні рости борцями за виживання людства, збереження планети від розрухи. Дорослі люди в свою чергу, як стверджує академік А. М. Богуш, «мають бути прикладом для дітей, творити добро і спрямовувати дітей на такі прояви доброти, як чемність, співчуття, милосердя, поступливість, добродійність» [2, с. 7].

Концепція дошкільного виховання в Україні передбачає комплексне вирішення питань розвитку дітей з раннього віку, серед яких важливе місце посідає виховання їх в дусі миру.

До проблем виховання молодого покоління в дусі миру в різні часи зверталися такі загальновідомі класики української педагогічної науки, як: Г. Г. Ващенко, А. С. Макаренко, О. Огієнко, С. Ф. Русова, Г. С. Сковорода, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський та ін. видатні вчені.

Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста, педагога-новатора і філософа Василя Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні справжніх патріотів, що по – справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє. Дитинство, вважав В. О. Сухомлинський, – це повсякденне відкриття світу, і дуже важливо щоб це відкриття стало перш за все пізнанням людини і Батьківщини, щоб у дитячий розум і серце входили краса справжньої людини та велич краси рідної Вітчизни. На думку Василя Олександровича, патріотизм починається з коліски і не може бути вірним єдиним своєї землі той, хто не є справжнім сином своїх матері і батька.

Формування концепції виховання у душі миру, педагогіки миру як закономірного етапу розвитку сучасної педагогіки, знайшло відображення у працях І. Д. Беха, О. В. Безкоровайної, І. І. Бринзова, О. В. Овчарук та ін.

Зокрема І. Д. Бех, А. С. Дем'янчук, О. В. Коржова у своїх дослідженнях пропонують деякі підходи щодо відбору змісту виховання на ідеях миру, звертаються до розгляду форм і методів організації навчально-виховного процесу в школі.

Окреме місце у розвитку вітчизняної теорії та практики педагогіки миру посідає діяльність лабораторії з проблем виховання шкільної молоді на ідеях миру у м. Рівне. Її засновник професор С. Я. Дем'янчук вважає, що «доля миру між народами залежить не тільки від політиків і військових. В розв'язанні цих дуже важливих питань педагогічної науки дуже важливу роль відіграють школи та вихованці» [3, с. 3]. Саме тому Міжнародні учнівські громадські читання «Я голосую за мир», які щорічно проводяться у міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука стали активною традиційною формою виховання підростаючого покоління в душі миру.

Суть співробітництва вихователів дошкільних закладів з сім'єю по вихованню дошкільників у душі миру розкрито Т. І. Пагутою.

На жаль, в дослідженнях мало уваги звернено на шляхи вдосконалення системи виховання дітей дошкільного віку в душі миру. Саме тому це стало предметом нашого дослідження.

Метою нашої статті є дослідження досвіду роботи вихователів дошкільного навчального закладу «Малютко» смт. Мізоч Здолбунівського району Рівненської області з виховання дошкільників в душі миру.

Завдання дослідження: розкрити шляхи виховання миролюбної особистості дитини дошкільного віку.

«Виховання в душі миру» – уже не просто загальноприйнятий міжнародний термін. Воно стає якби особливим розділом педагогіки миру, уроком взаєморозуміння і взаємодовіри між молодими громадянами різних країн і континентів. Виховання в душі миру – це напрям в педагогічній теорії і практиці, що має на меті соціальну, духовну і моральну підготовку особистості до свідомої і активної участі в розв'язанні найважливішої проблеми сучасності – встановлення миру, взаєморозуміння і довір'я між народами, дотримання прав народів і людини.

Мир – це готовність зрозуміти душевний стан людини, вміння бути поряд, підтримати в тяжку годину, це велика любов, повага і турбота про іншого. На наш погляд, виховання в душі миру – це нові підходи до виховання в дітей почуття взаєморозуміння, довіри і дружби між народами світу.

Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» ставить за мету виховання духовних та моральних цінностей у дошкільників. У розділі «Соціально-моральний розвиток» викладено завдання

та зміст роботи з виховання у дітей гуманних почуттів і доброзичливих взаємин, основ колективізму; конкретизовано зміст знань про норми моралі у суспільстві, що необхідні для формування основ моральних якостей. В Програму введено напрям роботи «Духовне виховання», який висуває такі завдання формування особистості старших дошкільників:

- сприяти засвоєнню уявлень про духовний ідеал людини, збагаченню власного емоційного досвіду та виробленню певного емоційного ставлення до себе;

- давати уявлення про те, що народ засуджує негативні вчинки людей;

- вчити поводитися відповідно до норм моралі, давати оцінку власним негативним вчинкам. Формувати негативне ставлення до поганих вчинків;

- вчити дітей споконвічних правил: не можна не слухати батьків, старших людей, обманювати їх, глумитися над старістю, глузувати з калік, знущатися з тварин, лицемірити, ображати інших, підлабузнюватися, брати чужі речі без дозволу, бути байдужим до чужого горя;

- формувати уявлення про духовні норми взаємин між людьми: доброзичливість, чесність, справедливість, повагу, відповідальність, співчуття;

- вчити хлопчиків щодо дівчаток бути поступливими, тактовними;

- пояснювати, що таке толерантність;

- вчити адекватно реагувати на асоціальні вчинки, розв'язувати спірні питання, бути справедливим, совісним, відповідальним.

Реалізуючи зміст програми, вихователі дошкільного навчального закладу «Малютко» селища Мізоч прагнуть виростити людину, здатну жити в гармонії з природою, з людьми, з самою собою, консолідувати зусилля громадських і державних організацій, зацікавлених в освіті і вихованні дітей в душі миру. Вони стверджують думку про те, що виховання в душі миру, взаєморозуміння і співробітництва – програма комплексна. Вона передбачає реалізацію усіх напрямів виховання, серед яких патріотичному вихованню відводиться провідна роль.

Патріотичне виховання вчені розуміють як «формування гармонійної, розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально – творчими й духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативністю» [4, с. 6].

На думку вихователів ДНЗ «Малютко», патріотичне виховання, яке передбачає формування у дошкільників патріотичних почуттів, вироблення високого ідеалу служіння народу, готовність у будь-який час стати на захист рідної Вітчизни, розвиток широких гуманістичних підходів до навколишнього світу та високої моральності, має вестись за такими напрямками:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, селища, країни);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- формування почуття власної гідності як представників свого народу.
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Колектив ДНЗ «Малютко», як стверджує завідувача Олеся Лищун, залучаючи батьків до різних форм і методів роботи, досяг взаєморозуміння у розвитку гармонійної особистості дошкільника [5, с. 4].

На думку вихователів, надзвичайно важливо ознайомити дітей із багатою спадщиною української народної творчості. Впроваджуючи в роботу із дошкільнятами метод проектної діяльності у вихованні і формуванні української свідомості і самосвідомості дітей дошкільного віку, педагоги максимально використали весь потенціал українського музичного фольклору в усіх доступних для дітей проявах.

В основі проведення проекту лежало використання музичного фольклору в ході музичних занять, гурткової роботи, проведення свят і розваг, занять з малювання, фізичної культури. Під час ознайомлення дошкільників з українською культурою вихователі використовували інформативний компонент, а також відповідну атмосферу (використання національної атрибутики, оформлення приміщення в національному стилі). Для цього було створено міні-музеї «Лялька – мотанка», «Українська народна вишивка», «Українська дерев'яна іграшка», оформлено музичний зал в національному стилі.

В процесі проведення екскурсій до міні-музеїв, діти ознайомлювались із побутом та культурними надбаннями українського народу. Схвально й те, що з дошкільнятами вихователі вивчали історію назв вулиць, річок, культури рідного селища, слухаючи розповіді старших про своїх пращурів та великий український народ, за якими стоять цікаві історії, реальні події.

Виховуючи дітей в дусі миру, вихователі проводили такі заняття:

- «до бабусі на гостину» у першій молодшій групі (вихователь Кондратюк Г. Д.);
- «калинонька – красунечка» у другій молодшій групі (вихователь Прокопчук В. Ю.);
- «мова наша рідна» у другій молодшій групі (вихователь Омельчук Л. Ф.);
- «мої перші казки» у середній групі (вихователь Начева Н. А.).

Саме такі заняття, на нашу думку, сприяють розвитку у дітей з раннього віку таких якостей, як доброта, щиросердечність, любов і повага до старших, що складають основу розвитку миролюбної особистості.

Обговорюючи з вихователями проблеми формування у дітей уявлень про мир і війну, добро і зло нас цікавила думка чи варто знайомити дошкільників з поняттями агресії, зла, як уникнути появи у малят почуття страху перед ядерною загрозою, чи припустимо давати їм інформацію про страждання, нещастя, які травмують дитячі душі. В розгляді цієї проблеми були різні погляди. Хоча всі вони сходяться до одного: розповідати про все треба, проблема полягає лише в доборі перспективних методів і прийомів роботи. Адже для дітей мир – це сонце, квіти, впевненість, що вони можуть спокійно гратися, любити батьків, свого вихователя, друзів. Але мають знати вони і те, що несе з собою війна. Тому на честь Дня перемоги в садочку відбуваються зустрічі з ветеранами війни, які розповідають малятам про те, що довелося пережити дорослим і дітям під час великого лихоліття. Діти також відвідують могилу невідомого солдата, а також могилу Тараса Якимчука, який загинув під час проведення АТО, до підніжжя яких кладуть квіти.

Вихователі впевнені в тому, що досягти успіхів у вихованні особистості можливо лише за «умови творчої співдружності й співпраці між педагогами та родиною батьків» [4, с. 5]. Тому батьки стали активними помічниками і учасниками у проведенні родинних свят, а саме:

- у другій молодшій групі: «Мамина колискова», «Українська кухня», «Пригоди великоднього яєчка», «Гарбузова родина» (вихователі Задоя Т. В., Омельчук Л. Ф., Прокопчук В. Ю.);

- у середній групі: «Оберігова країна» (вихователі Антонюк Н. В. і Начева Н. А.);

- у старшій групі: «Хай живе козацька слава, хай живе козацький дух», «Закосичення», «Андріївські вечорниці», «Ярмарок», «Колядування», «Чарівна україночка» (вихователі Березовська М. І., Марценюк С. Л., Кондратюк Г. Д., керівник гуртка Козярець Т. В.).

Колектив цього дошкільного закладу взяв активну участь у допомозі воїнам АТО. Як розповідає завідувача Олесь Лищун, «для того, щоб внести часточку у підняття морального духу українських воїнів, педагоги провели ряд занять з образотворчого мистецтва, гурткові заняття і передали дитячі поробки разом із випічкою педагогів і батьків українським воїнам[4, с. 5].

В процесі дослідження ми переконалися в тому, що зміст виховання дітей в душі миру залежить, насамперед, від таких факторів:

- мети і завдання виховання;
- політики держави і завдань, що стоїть перед суспільством в цей історичний момент;
- системи виховання дітей;
- часу, що відводиться на проведення різноманітних заходів з дітьми;
- зв'язку виховного процесу дитячого садка з життям суспільства.

Схвально і те, що формуванню національної самосвідомості дошкільників сприяло кожне заняття чи екскурсія в міні – музеї, розвага чи свято, які передбачали знайомство із українськими народними звичаями, обрядами та традиціями, що складає основу розвитку патріотичних почуттів. Не менш важливі й результати відповідної роботи. Адже, лише на ґрунті любові й поваги до рідного слова, до мудрості, творчості свого народу розвиватимуться інтернаціональні почуття, формуватимуться розуміння інтересів і потреб інших народів, шанобливе ставлення до їхньої мови, культури.

За період проходження проекту педагоги переконались в тій важливій істині, що виховання національної свідомості і миролюбства має розпочинатися в період дошкільного дитинства, коли відбувається становлення його першооснов.

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямі ми вбачаємо в продовженні вивчення досвіду роботи колективу ДНЗ «Малютко» по формуванню особистості справжнього громадянина.

1. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] // Режим доступу : <https://childrenandarmedconflict.un.org/keydocuments/ukrainian/universaldeclaration.html>

2. Богуш А. М. Патріотичне виховання починається з доброти / А. М. Богуш // Дошкільне виховання. – № 11. – 2014. – С. 5–7. 3. Дем'янчук С. Я. Досліджуємо проблеми виховання учнівської молоді національної школи України в дусі миру / С. Я. Дем'янчук // Миротворча діяльність школи і вузу : збірник наукових праць. – Ч. 1. – Рівне : Тетіс, 1997. – 167с. – С. 3–7. 4. Концепція громадського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – С. 6. 5. Лищун О. В. Ми діти твої, Україно / О. В. Лищун, І. А. Болкуневич // Мізоцький промінь. – 2015. – № 7, липень. – С. 8.

Рецензент: д.пед.н., професор Поташнюк І. В.